

ПІДГІР'ЯНЕ

МЕЛЬОДРАМА

В 3-ох ДІЯХ

Ню Йорк 1918.

ВІДБИВ М. ДЯЧИШИН.

212 E. 6th St., New York, N. Y.

LIBRARY
HARVARD UNIVERSITY
WIDENER LIBRARY

HARVARD UNIVERSITY
WIDENER LIBRARY

UKRAINIAN INSTITUTE
LIBRARY GIFT

ДІЯ ПЕРША.

Ява перша.

Оля.

/Підгірське село, за котрим видні гори Карпати. Між горами видне село. Селянська хата. Перед хатою стоїть задумуна Оля і співає./

Чого лози похилились
При тихій воді,
Чому слезоньки пролились
Мені молодій?

Пійду лугом зелененьким зїля накопаю,
Приложу його до серця, полекші дізнаю.

Мені снилось, що на грядці
Васильок усох,
Що при нашій білій хатці
Не стало грядок.

Що слезами я васильок тихцем підливала,
І що білими руками я грядки плескала.

Ява друга.

Оля і Анна.

АННА. Олю! Ти сумна, ти співаєш сумну пісню! Перше ти співала весело і було весело дома. До тебе приходили в неділю ровесниці, ви бігали, гралась по садочку і сьміялись аж дивитись було любо, тоді я собі гадала, що моя Оля між всіми найкрасше і найлучше убрана--тепер чи в будний чи в недільний день ти ходиш сама по садочку, блукаєш як сирітка, годі з тебе видобути і одно слівце... Лиш сумуєш і сумуєш... Олю, що тобі?

ОЛЯ. Я сама не знаю мамо, чому мому серцю тяжко і чого мені сумно. Вийду в поле і подивлюся в даль, долинами, мені чогось скучно, а серце само рветься не знати куди і хотіло би обгортнути божий світ і розпукнутись... Не дивуйтесь моїм пісням, тепер і пташки сумно співають і вітер по деревах і по лузі так шумить глухо і глухо, що аж калина тоскує... Стану над водою, гляжу в ню за рибкою, зашумить бродом, рибка криєсь під зимний камінь а в моїм серці тяжко як камінь. Вертаю домів ви на мене на воротах ждете--я сама собі толкую, чого мені так зле коли у нас добре, коли я одна у матери, як одно око в голові--одна у мого батька, як одна у него гадка, щоби я була щаслива і все те не розвіває мої туги... Я не знаю мамо що мені такого!

АННА. І чогож ти журишся моя голубко? Твоя голова не до журби. Будь весела! Чогож бо тобі не достає? В скринях повно полотна, всякого одіначка, якого лиш забажаєш, подушки на постели вишиті, надулись як гори! Всего у нас повно!

ОЛЯ. Богацтво без щастя нічим!

АННА. Олю! Ти ще мало знаєш! /Подає їй сніп пшеничний/.
Вибирай тую пшеничку най Бог прийме в церковцю на принос...

Тебе головка болить? Як склониш ю під святе евангеліє, то стане тобі лекше.

Ява терета.

Ті самі і Стефан.

ОЛЯ./Вибирає пшеничку і приспівує/:

На полю на пою пшеничка розцвилась,

Каже мати своїй донї

Щоби не журилась...

Пшеничка погнулась,

Як тихий Дунай,

Доня усміхнулась:

Буде коровай.

СТЕФАН./Співає сам./

Горою, горою, громи покотились,

О дівчині добрі вісти

Всюди розносились.

Прийшли вже і люди,

Із рідних сторін,

Діва не забуде

На низький поклін.

АННА./Співає./

В садочку, в садочку, барвінок розвив ся,

Ходить мати по садочку,

Весь зазеленів ся.

Барвінку стели ся,

Будеш на вінець,

Діво убери ся,

Прийде молодець!

АННА, СТЕФАН і ОЛЯ./Разом співають/:

Рікою на водах тумани осїли,

Туда тяжко переплисти,

Води закипіли.

Діво не страхай ся,

Вінець не ізблек,

Богу лиш віддай ся,

Берег не далек.

ОЛЯ./Відмінно/.

Я і не боюся,

Вінець мій не зблек,

На Бога спускаюсь

Берег не далек.

СТЕФАН. Красна пісня! Як би не купці то би не поміг я ю співати.

ОЛЯ. Чому? Чи до нас зарубана дорога? Відай ти такий дуже добрий...

АННА. І щож ти продавав купцям?

СТЕФАН. Я нічого, бо не маю нічого, но они переказали мною що приїдуть купувати ваші воли. Щастя Боже на добрий торг!...

/Стефан дивить ся на Олю/. Олю тобі душно...

ОЛЯ. Було душно і тяжко но тепер лекше!...

АННА. Напий ся чистої водиці, я принесу тобі. /Відходить/.

СТЕФАН. Ідучи з міста домів, стрінув ся я з нашими людьми а они говорили--чи знаєш Олю що?

ОЛЯ. Що?...

СТЕФАН. Не знаю чи правда но в селі говорять.

ОЛЯ. Що говорять?

СТЕФАН. Говорять що у вїйта Чопорія буде весіле!

ОЛЯ. /Вибирає пшеничку і натрафляє на два колоски на однім стеблі/. Диви Стефане, два колоски на одній стебелинці! Люди кажуть: де два колоски ростуть там під стеблом лежить закопане щасте!

СТЕФАН. Може, но не знати чие! Красна пшеничка! Олю, на що ти ю вибираєш?

ОЛЯ. Боже прийми--на принос до церквці!

СТЕФАН. Росте пшеничка на полю а не знати кому она дістанеть ся!...

ОЛЯ. На що ти таке кажеш?

СТЕФАН. Так, ні на що, от так собі, а знаєш кому ти до серця припала?

ОЛЯ. /Назирцем поглядає на него/. Кому?...

СТЕФАН. Ти еще питаєш ся! Коби ти не сердилась, я би сказав тобі, що лиш о тобі думаю і не надумаюсь і лиш на тебе я хотїв би дивитись і ненадивитись... А чому оно так?...

ОЛЯ. А чому мені веселійше як ти прийдеи до нас?...

СТЕФАН. Олю! Я тебе люблю! Я скажу то цілому сьвітові, я скажу мамі, і татові і тобі! Не йди за Чопорієвого Івана!...

ОЛЯ. Стефане, Стефане, не кажи мамі, не кажи нікому, не кажи що пійду за Івана. Ні, мое щасте з тобою!...

АННА. /Приносить воду/. Напий ся доню, нині горячо, а тобі душно!...

ОЛЯ. /Пє/. Ні, мамуню, нічого, нічого!...

СТЕФАН. Не дайте вашій Олі загинути, она лиш одна у вас, і на цілім селі нема понад Олю!...

ОЛЯ. Мамо, от як Стефан розговорив ся!

СТЕФАН. Нема як говорити, час би вже йти до свого діла!

АННА. Кудаж?...

СТЕФАН. До вас стежка одна, легко зайти, а від вас багато тому тяжко вийти, а ще тяжше відгадати куди пуститись /Задумавшись/. А де тато Трохим? Пійду до них! Оставляйтесь здорові! /Відходить/.

АННА. Най тя Бог веде. Доню, ти знов сумуєш? Тебе таки не перестане боліти головка. На все я найду раду, коби лиш знахорка прийшла, у неї зіле з високих гір придатне на голову і на тяжку тоску.

ОЛЯ. Мамо не удавайтесь до знахорки, бо то гріх! Пригадую собі добре коли я ходила до школи то там говорили, що на сили знахорки спускати ся, то нескаянний гріх...

Ява четверта.

Ті самі і Трохим.

ТРОХИМ. За добрим глядять люди. Напосілись на мої воли, торгують ся і торгують ся і вже торгу добивають, видно їм полюбилась як і мені, бож то рівні і чисті як соколики, чи в плузі чи в возі ідуть як вода, лиш покермуї ними то і гори перевернеш. Шож Анно продавати їх чи ще най плавають по лузі?

АННА. Продай, продай! Для дитини є воли і корови, а гроший буде треба. /Оля слухає і вздыхає тяжко/.

ТРОХИМ. /Поглядає то на Анну то на Олю з жалем і звернувшись до дочки говорить/: Олю, виділа ти як пташка молода убравшись у піре, встрепене крильцями і вилітає опускаючи родинне гніздо і матір? А мати позираючи на свою пташку тішить ся що діждалась того, як она над гніздом вносить ся і сама підлітає до неї та заохоче до лету то вабить ю знов до гнізда і обгортає своїми крильцями щоби відпочала еще хоть часочок під матерним серцем?...

ОЛЯ. Мені тяжко, я виділа, виділа, но жаль мені було молоді пташки і я думала собі: чи найдеш ти таке серце на широкім сьвітї як у матери і чи уколишуть тебе такі пісні як рідної матери сидячій над тобою на пекучим сонцю і на холоднім вітрі?

ТРОХИМ. Ніхто не знає яка чия доля, все в руках божих.

АННА. Трохиме, стрічав ся ти з війтом Чопорієм нині?

ТРОХИМ. Не стрічав ся но чув що йшов селом.

ОЛЯ. /В сторону/. Ах, не хочу бачити сего чоловіка! Он може сюда прийде, його очи погані, не могу їх видержати! /Голосно/. Мамо, тату, я пійду на гору і побачу чи не зближають ся пастухи з вівцями і товаром до води!...

РОДИЧІ. Як хочеш доню! /Оля виходить/.

АННА. Не знати що нашій Олі! В поле то високком іде а як верне ся то сумує наново. Треба щось радити. Тобі не в голові що марніє дитина, люди переказують за нею, їй не діувати на віки.

ТРОХИМ. Жінка більше думає і говорить а чоловік більше думає і ділає...

АННА. У тебе є щось на умі.

ТРОХИМ. Які ви женщины цікаві, все хочете наперед знати, чого другі не знають! Видно у вас вже така натура!...

АННА. Тобі добре говорити, коби ти знав які на мене сні що ночи приходять...

ТРОХИМ. Шож з тих снів? Чи ти мудрійша Анно? Хто би вірив снам, то ніколи би не дійшов до кінця!...

АННА. Як же не вірити коли они правду говорять! Коби ти чув як знахорки розбирають сні, а кільки удасть ся до них людий зі всіх сторін і як они їм усе вгадують до найменшого!... От недавно тому наша знахорка вгадала що Софрона Петришина віддає ся за Савкового Івана і віддалась, і що в нашім селі буде три весіля і на те виходить що будуть і много іншого она говорить і все таку щіру правду як на долоні.

ТРОХИМ. Ой баби, баби, колиб о чім мудрійшим думали як о

знахорках то може би лучше було на світі.

Ява пята.

Попередні Чопорій.

ЧОПОРІЙ. Куди пійду, моспаненьку, всюди нелад і уже не мож дати собі ради!...

ТРОХИМ. /Весело/. Та кажуть що війт то голова ладу і порядку в селі.

АННА. Коби ви виїте здорові були то всюди буде добре. Люди вас шанують і слухають куди тільки оком кинете.

ЧОПОРІЙ. Во знають моспаненьку, що у мене нема куди танцювати, хотай би і рідний брат то не дарую, моспаненьку, а тоді нехай іде куди хоче за правдою, всюди моя правда. За мною і уряди і всі старші голови і не можуть для мене слів найти. Кажуть: нема то у нас війта як Чопорій!...

ТРОХИМ. На світі так: у кого власть тому і честь.

ЧОПОРІЙ. Вже кільканайцять літ буде тому як моспаненьку війтую і неодну справу славно розв'язав я в тих літах. На то м моспаненьку треба голови і розуму /Показує на палицю/. Лиш та-я коби говорити уміла сказала би все моспаненьку!

АННА. Бож то по правді вам лиш війтувати!...

ЧОПОРІЙ. Нині моспаненьку далеко лекше як перед тим, бо уже і син мені доріс і праці догляне і зарядить всім аж лю-бо. Добрий моспаненьку легінь удав ся. В нашім селі нема та-кого.

ТРОХИМ. Вже і то що війтівський син!

ЧОПОРІЙ. Правда моспаненьку, що люди на то дивлять ся і если би не я то і мому Іванови не було би такого пошанівку.

ТРОХИМ. Лучше самим молодим дослугуватись слави доброї, як вітцівською заставляти ся.

ЧОПОРІЙ. Все оно лучше моспаненьку сідати на добре газ-дівство як начинати на голій землі. За обдертюха моспаненьку не дали би вашу Олю, правда?...

АННА. Борони Боже! А я на то полотно білила кидими вити-кала, сорочки шовком вишивала, на все старалась щоб з лахма-тем стояли в одній скрині? Борони мя Боже від такого зятя!

ЧОПОРІЙ. Ви Анно моспаненьку по розумному судите. Я сам при справі моспаненьку на то дивлю ся хто якого роду то є я-кої фамілії. Тепер ви самі стрітились з мою гадкою, тому з ва-ми поговорю, моспаненьку ближе слово. З вами моспаненьку не страчу слова.

АННА. А яке? Коби добре і в щасливий час!...

ЧОПОРІЙ. Мій син моспаненьку прийшов уже як я сказав до своїх літ, господарує, скотину доглядає в полі і між людьми не постигає ся, моспаненьку!... Час би вже оженити його, бо моспа-неньку літа йдуть і не ждуть!... Ми все вашу Олю, моспаненьку, мали на оці. Она буде добра невістка, моспаненьку. Любить чисто убирати ся і красна. Також приходить до своїх літ моспаненьку. Хотай не війтівна то таки рівня Іванови бо богацка донька...

/Вижидає/. Тому, моспаненьку диктую і кажу, що добрана була би пара, моспаненьку, під вінець.

АННА. Ви вийте своїй дитині отець.

ТРОХИМ. Дякуем Вам вийте за добре слово про нашу Олену.

ЧОПОРІЙ. Дім Трохимів моспаненьку, був по моїм завсїгди перший. Кождий скаже, що ми діти ведем добре, лиш мені моспаненьку скажіть що і як думаєте, моспаненьку?!...

АННА. Най Трохим говорить...

ЧОПОРІЙ. Тут моспаненьку, нема що довго думати і говорити. Ви Анно моспаненьку своє уже сказали а Трохим лиш потакне, моспаненьку, /Весело/ і пришем по слово щоби моспаненьку все церемоніяльно відбулось як пристойть на перших господарів. А що моспаненьку, не добре так? Скажіть моспаненьку, Трохиме!

ТРОХИМ. А хто знає серце наших дітей! На силу посвѣтати і звінчати їх не схочете ви самі вийте і я би не хотів. Бог оден знає що кому суджено. Берізка росте між другим деревом розкішно і буйно, здає ся їй там не зле бути но чи мож відгадати чи не прийде буря і не зломить її або чи пересаджена в город не змарніє?...

ЧОПОРІЙ. /Пальцем водить по носі/. Оно моспаненьку буває і так.

ТРОХИМ. Ви не заглянули в серце вашого Івана а ми не знаємо серця нашої Олі.

ЧОПОРІЙ. Хто моспаненьку давав би волю дітям? Як би я моспаненьку уважав що кому хочеть ся в громаді то би мало моспаненьку було ладу! Я диктую і кажу моспаненьку що дітям нема що давати волі...

ТРОХИМ. Вінчане не на оден день но на ціле жите.

ЧОПОРІЙ. Я диктую і кажу моспаненьку, що мій Іван пристане і хоче довідатись моспаненьку, чи післати людей до вас?

ТРОХИМ. Наша Оля без того тепер чогось смутна і жалус ся на голову... У нас і злагоди нема! Ми еще о видаваню Олі не думали!...

ЧОПОРІЙ. Дівоча хороба моспаненьку, так довга поки не грає музика, поки моспаненьку легінь не подивить ся їй в очи. Я моспаненьку вїтую від давна і знаю добре як то між людьми.

АННА. Що мені злагода? Коби тільки журби на голові!... Пшеницю лиш вимити, ім'яте готове, килими готові, свитки аж любо дивити ся, у Олі новії, а гроші у нас лежать покладні і чого журити ся, Трохиме?... У нас лиш одна дитина, то більше не маєм кого вінувати!...

ТРОХИМ. Правда--длѣтогож то що одна журюсь і не можу їй серця відобрати!...

ЧОПОРІЙ. Ваша жінка Трохиме диктує краснійше і розумнійше моспаненьку. /Вижидає/. Я вже забавив ся, а там моспаненьку, ждуть на мене присяжні з писарем, треба моспаненьку йти, без голови не буде ладу. Вудьте здорові, моспаненьку Трохиме, надїюсь що еще наші старі кости моспаненьку, потанцюють.

ТРОХИМ і АННА. Най вас Бог щасливо веде!...

Ява шеста.

Ті самі крім Чопорія.

АННА. Що тобі стало ся Трохиме? Чому ти пиниш і людей богатих відсуваєш?

ТРОХИМ. Легко пристати, но тяжко за щасте!... Многі родичі похопившись свою дитину віддати замість ущасливити, утопили ю самохіть!...

АННА. Ти бо Трохиме, на розум береш кожде слово, аж мерзко! Не мудруй щоб не перемудрував. От видай Олю за війтового сина і в тім вся мудрість!...

ТРОХИМ. Ти все правиш своє, а не згадаєш як люди зле говорять о Чопоріях!... Они виносять ся своїм війтівством над всіх людей не уважають кривдять і не мають страху божого!...

АННА. Тобі тое в голові, а не знаєш що за війтового сина ніхто би і з чужосторонних газдів не вагав ся дати свою доньку, коби лиш хотів засватати котру...

ТРОХИМ. Добрий, розумний і робочий леґінь лучший як богацький а невдатний. Перший з них доробить ся, а другий готове розвіє і Олі світ завяже!...

АННА. Ти би може волів Стефана Крипчака, бо від давна його хвалиш...

ТРОХИМ. Може би був лучший як війтівський син!...

АННА. Пек і цур поганим очам! Стефан крім землі і хати ни не має нічого і я би стидалась щоби моя Оля пішла селом в неділю до церкви з таким в котрого ні роду ні волів ні оборогів.

ТРОХИМ. Богацтво, роса. Подує вітер, припече сонце--уже його і нема. Ми самі побираючись не були богатими. Бог поблагословив і нині маємо тільки що можемо запомочи і бідного.

АННА. Дивись, яке старому приплило до голови. Ні! Мабуть тебе якась лукава душа перейшла сегодня.

ТРОХИМ. Анно, уповай на бога і не мішай його діл! Мужа і жену Бог почитає. Без його святої волі нічого не діє ся. Я сказав своє!.../Відходить/.

Ява сема.

Анна і Знахорка.

Знахорка./Співає. Опісля спить і не замічає Анни/.

АННА. Слава Богу! Нагодили ся в самісенський час!...

ЗНАХОРКА. А де ваша доня?

АННА. Прийде небавом!

ЗНАХОРКА. Ви переказували, що ю головка болить! Бідна дитина!...

АННА. Не так дуже голова, як чогось сумує аж лячно...

ЗНАХОРКА. Не бійтеся і не страхайтесь. Ту маєте всяке зіле. Оно поможе на все! /Виймає з кошика зіле/.

Перше на умиті,

Друге на пите,

Трете на любов,

Четверте на скипанє голов.

АННА. Мені жаль що ви давно не загостили до нас.

ЗНАХОРКА. Не було з чим, зїля я недавно узбирала.

АННА. Дам вам чого бажаєте, лиш поворожте моїй дитині що-би не сумувала і що-би її серце клонилось до вїйтївського си-на. Ми хочем її за него видати.

ЗНАХОРКА. А що буде мені Анно як я поворожу, що вїйтївсь-кий син буде загибати і пропадати за вашою донькою!...

АННА. Сира, масла, полотна а навіть грошей не буду жалува-ти коди лиш моя дитина розвеселилась!... А з моїм мужем то вже пропасть і загибель. Щось йому сталося і не хоче і не хоче ска-зати що мислить і думає!...

ЗНАХОРКА. І не хоче ваш Трохим дати доню за Івана?

АННА. Він сам не знає чого хоче і я не знаю.

ЗНАХОРКА. Видите, який Чопорій строгий, а його жінка що схо-че зробить з ним, а знаєте Анно чому? Она від свого діла не від-ступить хоч би і умерла, а Чопорієви не дасть віддихнути, поки на її волю не пристане, хочай би також не вмер, та наконець ви-дить вїйт, що нема куди порадити, пристає на все що жінка хоче. Тож само і ваш Трохим пристане, лиш не уступіть йому.

АННА. Ні, бабуню, то гріх. Мій Трохим в житю ніколи не за-мутив води і ми жиєм з собою як голуби. Я би не пережила сва-ру з моїм Трохимом. Він добрий лиш тепер щось йому сталося що не рішив ся Олю віддавати.

ЗНАХОРКА. Пождіть но пождіть, прийде свій час а Трохим ваш сядє на лаву з вами поблагословити свою дочку. Бувайте здорові, дасть Бог, незадовго знов буду у вас. /Відходить/.

Ява осьма.

Анна, Титяна потім Оля.

ТИТЯНА. Здорові були Анно!...

АННА. Спасибіг вам що не минаєте моєї хати!...

Титяна. Я давно вибиралась до вас но ніяк відступити від господарства!...

АННА. Таке і мое.

ТИТЯНА. Ви уже хвала Богу діждались доньки і вам лекше.

АННА. А ви сина!...

ТИТЯНА. А деж ваша Оля, чи дома?

АННА. На грядках, ополує цвїти.

ТИТЯНА. Шож порадилися ви уже з своїм старим за Олю?

АННА. У нас не було єще на то ради, но я думаю чей Бог дасть нам і вам добре.

ТИТЯНА. Ми не хочем як і ви нашим дітям зла, лиш їх щастя. Іван, аж мило на него подивитись, як його уберу в красне шматя і одїне то другого не виджу йому рівного в цілім селї. Всї люди завидують, що він вїйтївський син, хоче вашу Олю засватати.

АННА. Я кажу мойому старому то само.

ТИТЯНА. А Трохим ваш що на то?

АННА. Єще не знає що бо каже: треба би вивідатись від Олі чи її серце за вашим Іваном.

ТИТЯНА. Ми тоже не знаєм, як думає наш Іван.

ОЛЯ./Надходить/.Ах мамо,мамо які наші грядки,аж очи до себе тягнуть./До Титяни/.Здорові були вїйтихо!...

ТИТЯНА,Ти бачу Олю трохи помарніла.

ОЛЯ.Мама говорить также,тому не заставляють мене до роботи.

ТИТЯНА.Олю,не лучше би тобі було як би матери о тебе старались?

Оля.Мені тепер добре.

ТИТЯНА.Ти би не змарніла,як не одна то друга мати тебе голубила би і не дала би марніти.

ОЛЯ.Як би лучше не знаю,но мої мама і тато мене люблять.

ТИТЯНА.Скажи Олю,чи тобі подобалось у мене і чи наша хата тобі до серця?

ОЛЯ./Мовчить а опісля в відповідь співає/:

Ваша хата з огородом,
Над бистрою водою,
Наша хата зі садочком,
Над тихою рікою.

У нас хата вїтївська,
З двома коминами,
У нас хата газдівська,
З вузкими вікнами.

У вас люди все бувають
З цілого села,
А о мині тоє знають,
Що я піросла.

Я із нашого віконїя,
Луг виджу зелений,
А з вашого подвіренька,
Лїсочок лиш темний.

Мені мати заказала,
В темний лїс ходити,
А на луг мене пускала,
Рвати любі цвїти.

І на лузі я видала,
як пташка дрібна,
Від яструба утікала,
Гонена одна.

ТИТЯНА.У кого ти навчилась такої пісні?

ОЛЯ.В селі співають дівчата./Заговорює/.Ой наших косарів щось не видно,а мали прийти луг косити.

АННА.Газдівство,великий клопіт.Нема як вам.Люди все роблять,вижнуть,викосять,зложать і звезуть в обороги що аж мило.А ту приходиться ся розпукнути в жнива або в сінокоші.

ТИТЯНА.Коби у мене була така донька,як ваша Оля,то би ходила як паня,усе вбрана і нічого не робила би,бо є Богу дякувати кому робити.Мій муж лиш пішле палицю в село а уже і челядь приходиться.Куди хоч пішли ю,все зробить як найлучше.

АННА.Я не заставляю Олю до роботи.Без неї обїйде ся,єсть звідки еще наняти робітника,а як ні то зїйдуть ся добрі люди

і допоможуть зібрати працю.

Ява дев'ята.

Ті самі і Трохим з косарами.

ТРОХИМ. Тут і жінки, -- говорять, що то не злий знак. Славна буде нині кісьба, ви самі легіні, гаразд би вам, зібрались до мене, ще нині положите весь луг. Трава як ліс, уже дійшла самого цвіта, но і ви не постидаетесь. Погода вибралась аж звенить, музика уже і тут заграє вам під охоту, щоби не наскучилось гуляти по лузі.

КОСАРИ. /Співають хором/:

Ми в луг підемо всі з косами,

І як станем в ряд,

Він устелить ся травами,

Скошеними в лад.

Кожий з нас сокіл, легінь,

А всі разом як оден.

Як нам коси затупіють,

Поклеплем клевцем,

Руки наші не умліють,

Скосим луг бігцем.

І тоді лиш відпічнем,

Як траву ми всю зітнем.

Є куди гуляти волі,

Батько наш Трохим

Дасть нам хліба, дасть і соли,

З косами за ним.

А як вийде Оля к нам,

Скаже: слава легіням!

ДІЯ ДРУГА.

/Відкрите місце/.

Ява перша.

Титяна і Василь присяжний.

ТИТЯНА. Та ніч була страшна. Від давна не тямлю такого огню, як у Трохима бушував.

ВАСИЛЬ. Богу дякувати, що Трохим з жінкою, донькою і челядію виратував своє жите. З самого початку полумінь обгорнув хату. Ваш муж де що не видно його було при огни?

ТИТЯНА. Нема дома мені без него було страшно. Через цілу ніч я мала погані сни. Наше все подвіре укрилось болотом і грязю, по нім ходив мій муж чорний, обдертий і худий, таке мені снилось.

ВАСИЛЬ. І виснилось вам на огонь.

ТИТЯНА. Я лиш боюсь щоби мужеви не сталося щось злого.

ВАСИЛЬ. А деж муж?

ТИТЯНА. Говоріть, все наш клопіт, еще вчера відіхав в місто відобрати гроші за се і за те і поорудувати дещо в дім. Не зна-

ти, що з ним діє ся. Він не любить обночувати в місті, а такої не вернув ся.

ВАСИЛЬ. В котрій порі відіхав вийт вчєра?

ТИТЯНА. Сонце стояло на полудни.

ВАСИЛЬ. Чого так пізно в важнім ділі?

ТИТЯНА. Не знаю.

ВАСИЛЬ. Громадської справи не було, а їздівства дозирає син.

ТИТЯНА. Вступіть Василю до нашої хати, прошу на короткий час не забавитесь.

ВАСИЛЬ. /В сторону/. Треба подивитись хто у Чопорія є. /Голосно/. У вас світилось до пізної ночі.

ТИТЯНА. Ходіть, прошу! /Відходять/.

Ява друга.

Чопорій і знахорка.

ЧОПОРІЙ. /Сам/. Ні сліду, моспаноньку з Трохимового господарства. Тепер уже моспаненьку нема куди і чим йому хвалитись і зі мною міряться. А диви, який зробив ся був мудрий. Думав що над него нема другого в селі. Так Трохимови моспаненьку треба. Не хоче свою доньку дати за мойого Івана, вималяє ся сюди туди, нині стане мене просити і переказувати за Іваном. Я не хотів його господарства, у мене є своє, я хотів лиш ґрунт за віно взяти, а то і можу тепер. Гола земля без худоби і господарства, моспаненьку як чоловік без чобіт і одіня, но то послідне мож постарати ся. Єще раз попробую вивідатись чи Трохим дасть тепер свою доньку за Івана. Не схоче то забєру від него ґрунт, і без того був то колись, як розказують, громадський. Нехай лиш Трохим грає зі мною, нехай лишє йде дальше по своєму. В одній сорочці моспаненьку буде танцювати, як я начну ґрати, а буде йому і його красній дочці легко, моспаненьку... О, Чопорій, моспаненьку, не одному підкроїв довгий кожух і не одного спутав як не йшло по його волі. Кождий най знає, моспаненьку, що моя рука довга, а з вїтївською палицею єще довша, моспаненьку! Засягну хотїй би і за гори пїйшов. Я диктую і кажу так, моспаненьку і додержу.

ЗНАХОРКА. /Виходить/. Я уже ноги сходила за вами вїйте. Чи ви ту самі, нема бїльше нікого?

ЧОПОРІЙ. Сам моспаненьку. Що нового моспаненьку?

ЗНАХОРКА. Ви не видїли?

ЧОПОРІЙ. Трохима не видїв, а рад би я моспаненьку, видїти його, чи єще і тепер так блєс як баран? Но відай моспаненьку, обсмалилась вівна.

ЗНАХОРКА. Я зробила по вашому розказу. Підпалила з самого початку всі чотири роги його хати.

ЧОПОРІЙ. Мовчи моспаненьку, бабо, я не приказував тобї, моспаноньку, вигалупувати, що між нами було.

ЗНАХОРКА. Я лиш вам, вїйте говорю, бїльше нікому.

ЧОПОРІЙ. Попробуй говорити, моспаненьку, диктую і кажу тобї зогниєш в кайданах бабо!

ЗНАХОРКА. Присягаюсь що нікому не казала о тїм, що ви мені велїли підпалити Трохима!

ЧОПОРІЙ. Мовчи! Знаєш як Чопорій диктує мовчати, то мовчати.

ЗНАХОРКА. А гроші за мою орудку?

ЧОПОРІЙ. Хто був перший при огни? Ти моспаненьку була там?

ЗНАХОРКА. Ні, розказують, що Стефан Кріпчак був найперший.

ЧОПОРІЙ. Так? О, моспаненьку, того мені і треба.

ЗНАХОРКА. Я вже не буду нічого говорити, лиш дайте мені гроші.

ЧОПОРІЙ. /Виймає гроші і дає/. На, но тямі собі моспаненьку, передовсім мовчати і мати розум моспаненьку, розумієш?

ЗНАХОРКА. Затямлю, най мене Бог скарає если виговорюсь!...

ЧОПОРІЙ. /Дивить ся як двері відхиляють ся і як входить присяжний/. Моспаненьку, іди, бабо чим скорше!...

Ява трета.

Чопорій і Василь присяжний.

ЧОПОРІЙ. Скоро нема в селі голови моспаненьку то нема і ладу. На тебе Василю не мож спуститись, моспаненьку!...

ВАСИЛЬ. Або чому?

ЧОПОРІЙ. Моспаненьку, питаєш, а огонь?

ВАСИЛЬ. Сталось, ходить о то хто підпалив Трохима.

ЧОПОРІЙ. Чомуж моспаненьку, ти не зловив і не закував того на кого моспаненьку найбільше підозріня паде?

ВАСИЛЬ. Такого до тепер нема еще.

ЧОПОРІЙ. Покажуть ся, моспаненьку, в протоколі. Ти знаєш, що нині на все моспаненьку протоколи. Возме дід в чужій хаті огню вже і протоколи, розстелить баба лен сушити на грядки, уже і протоколи моспаненьку, а очевидно моспаненьку, огонь сеї ночі не минуть протоколи. Я сам диктую і кажу тобі Василю: буде біда.

ВАСИЛЬ. Біда біду побє тай вийде на добро.

ЧОПОРІЙ. Гм!... Ти був Василю при огни і знаєш моспаненьку хто там перший явив ся?

ВАСИЛЬ. Знаю. Стефан Кріпчак уратував всіх живих!

ЧОПОРІЙ. То моспаненьку не становить нічого. Мені моспаненьку говорено, що він підпалив Трохима, щоби тим скорше ожентись з його дочкою. Знаєш моспаненьку який він гуляка!...

ВАСИЛЬ. Я не розумію. Щоби ожентись, треба було підпалити Трохима!?... Трохим без того давно прирік, що за него дасть свою дочку, бо знав що она за ним аж гине.

ЧОПОРІЙ. Но мати не хотіла моспаненьку свою богацку доньку віддати за такого голодраба моспаненьку, як Стефан.

ВАСИЛЬ. Нині і мати не противить ся. Стефан ожентить ся у Трохима. Всі люди так толкують. Трохим мені замітив, що Стефан буде його зятем. Дороблять ся знов і Трохим стане на ноги. Помагай ім Боже!

ЧОПОРІЙ. Гм!... Добре умієш замітати, моспаненьку, стежки за Трохимом і його будучим зятем!...

ВАСИЛЬ. Що люди говорять то і я говорю!

ЧОПОРІЙ. Гм!... Не так моспаненьку говорять розумні!...

ВАСИЛЬ. Як же?

ЧОПОРІЙ. Гм!... Стефан підпалив Трохима, він перший моспанень-

ку, був при онтім огни. Ясно, що підпалив для того моспаненьку, щоби Трохим зубожів і моспаненьку, за негò убогого рішив ся віддати свою дочку. Стефана треба було зараз, моспаненьку брати і вязати.

ВАСИЛЬ. А то вже сьвіт стане до гори ногами если так!...

ЧОПОРІЙ. Най стане, моспаненьку, а так, так моспаненьку. На Стефана май око а скоро встрітиш його бери до арешту. Розумієш моспаненьку? Я так диктую і кажу!...

ВАСИЛЬ. А скаетесь того гріха если неправда!...

ЧОПОРІЙ. Правда, моспаненьку, ділай як маєш приказ. Ти моспаненьку присяжний, я--війт і у всім мѡя голова. Всюди постав варту, а того волоцюгу Стефана, моспаненьку, першого лови!.../Відходить/.

Ява четверта.

Василь і Стефан.

ВАСИЛЬ./Сам/. Кудя Чопорій взяв ся? Приказує Стефанā схопити і хоче його в тяжку біду повалити. Зділаю як приказав, хотя мені жаль бідного Кріпчакa. Він добрий легінь.

СТЕФАН./Не замічує Василя, співаючи входить/:

Моя мила над всі діви,
В неї брови, очи личка,
Такі красні і тужливі,
Як вечірняя зірничка.

Як она несьміло гляне,

Сам себе я забуваю,

Серце битись перестане,

Що зі мною, я не знаю.

Як з тихонька відозветь ся,

Або пісню заспіває,

І як з легка засьмієть ся,

Райське щастя повіває.

Як селом она спішить ся,

Всі з далека поглядають,

Як цьвітками замаїть ся,

Всі красу їй подивляють.

Раз она мені сказала,

Що їй серце лиш зі мною,

Білу ручку ми подала,

Мні лиш жити з неї одною!

ВАСИЛЬ./До себе/. Співаєш небоже а не знаєш що тебе жде...

СТЕФАН./Замічує Василя/. Помагай Біг пане присяжний! Ви від давна ту? Не йшли сюди які люди з того кінця села?

ВАСИЛЬ. Не йшли, а тобі небоже нащо людей?

СТЕФАН. У Трохима лежить все лоском в поли я іду просити помочи у добрих газдів і співаю собі, щоби піснею заглушити біду і клопіт...

ВАСИЛЬ. Пожди Стефане, я маю приказ тебе не пустити дальше.

СТЕФАН. Чому? Чи нині вже заперта дорога в нашім селі?

ВАСИЛЬ. Я мушу тебе відставити до війта! Чопорій запосів ся на тебе!...

СТЕФАН. Знаю, що він хоче погубити мене.

ВАСИЛЬ. І не стережеш ся?

СТЕФАН. Я утечу.

ВАСИЛЬ. То було би Чопорієви на руку.

СТЕФАН. Мене люди знають, не подивують ся і скажуть: добре.

ВАСИЛЬ. Не бій ся, я тебе віддам, но і я тебе видобуду з біди лиш тепер не утікай, бо гірше буде...

СТЕФАН. За щож мене віддаєте? Скажіть, кому я що винен?

ВАСИЛЬ. Стефано, послухай мене і не бій ся!...

Ява пята.

Ті самі і Чопорій.

ЧОПОРІЙ. /Дивить ся на Стефана/. Ти тут моспаненьку, гуляко волоцюго, -- а! соколику! Попав ти ся в клітку, моспаненьку, хотя не було твого голуба моспаненьку, котрий би тебе приманив сюди.

СТЕФАН. Чого хочете від мене?

ЧОПОРІЙ. Диви, який тепер покорний, а недавно верховодив в цілім селі. Зістав його Василю мені, а звідтам уже я його завдам де належить такий гуляка, вслоцюго!...

СТЕФАН. Я вам пане війте, ніколи нічого злого не зробив кромі того що я наробив ся вам як чорний віл без найменшої заплати.

ЧОПОРІЙ. /з гнівом/. Бери його веди моспаненьку і забий в диби щоби не рушив ся!...

СТЕФАН. Не довго вам збиткуватись над чужими дітьми! Так то в світі! Будь добрим твори добре, не зважай чи старшина справедлива, чи ні, будь їй приклонним, то таки она укрутить на тебе ужевку, потне твое тіло, звяже твої руки і ноги і крикне тобі в очи що ти злий бродяга, неправельник, безчесник і все що лиш є злого на світі намотає на тебе!... Так ви пане війте, наділавши неодному зла, і мені нині віддаєте злом за добре.

ЧОПОРІЙ. /з великим гнівом/. Бери його, він був перший при огни! Він моспаненьку, то він!...

СТЕФАН. Я іду сам! /Присяжний зі Стефаном відходять/.

Ява шеста.

Чопорій і Титяна.

ЧОПОРІЙ. /Сам/. Уже з одним моспаненьку, до половини готов. Найтяжше моспаненьку з ним до арешту, а там може собі моспаненьку посидіти. Як задиктую і скажу своє то може постарітись донька Трохима поки він волоцюга, прийде ю посватати.

ТИТЯНА. Ти як під землю с'їз, годі тебе відшукати.

ЧОПОРІЙ. Є що моспаненьку, важного?

ТИТЯНА. А важного всі люди на тебе говорять і кленуть на тебе, щось казав Стефана відвести до арешту за дурно.

ЧОПОРІЙ. Ім що до того? Сні всі такі як Кріпчак.

ТИТЯНА. Куди твій розум подів ся? На село не мож лиця показати.

ЧОПОРІЙ. Хто тобі моспаненьку то казав?

ТИТЯНА. Я сама своїми очима виджу і ухами чую що люди роблять і говорять.

ЧОПОРІЙ. Най нò я пройдусь поміж них. Доти миши скачуть поки ката не зачують./Відходить/.

Ява сема.

Титяна, Анна і Оля потім Трохим.

ТИТЯНА./Сама/. Най увірить ся сам які толки між людьми!...

ОЛЯ./Не замічає Титяни і входить з матерію/. Звідси взяли Стефана до арешту. Де він тепер мамонько обертає ся? Може йому але і гірко як мені!/Плаче/.

ТИТЯНА./В сторону/. Послухаю що мати скаже!

АННА. Олю, Олю, бідна моя дитино, тобі не ддятого тяжко на світі, що Стефана нема, но що не слухаєш мене. Я рада тобі і з за моря дістати щастя, но нині видиш сама, Бог на анс післав нещасте, ціле наше майно в попелі. Тебе хоче посватати Іван, син війтівський. У него є воли, корови і всячина. Сядеш на потове гадівство. За ним не будеш бідувати.

ОЛЯ. А Стефан скаже: Оля, котру я на своїх руках з огню виніс полакомилась на богацтво і сталась невірною.

АННА. Його нема в селі. Війт його відставив до суду!

ОЛЯ. Тим гірше.

ТИТЯНА./Зближає ся/. Я все чула Анно. Мені здає ся, що Оля ваша не знає добре мого Івана но коли він прийде на слово тоді она забуде на того Кріпчак.

АННА. Олю, ти будеш щасливою!

ОЛЯ. Ох, мамо, мамо, чого ви на мене напирате?/Задумує ся а потім співає/:

Не мож любити серцю двох,
Хотьби само хотіло,
Лиш той давно в нїм превозмог,
Кого раз полюбило.

АННА..... Забудь же доню на него,
Не муч твоїй головкї,
Я хочу щастя твоего,
Втікай людий помовки.

ОЛЯ..... Він вічно в пам'яті моїй,
А в серцю муки люті,
Муч мамо серце і розбий,
Його мні не забути.

АННА, ТИТЯНА і ТРОХИМ... Не знаєш доню що Іван,
Любити не устане,
Забудеш що любив Стефан,
Як на тебе він гляне.

ОЛЯ..... І щож я мамо у тебе,
Тяжкого провинила,
Що за нелюба шлеш мене,
З нелюбом жизнь--могила.

АННА, ТИТЯНА і ТРОХИМ... Твоє не киней серце ми,
В глухую ніч, неволю,
З него тугу лиш іздойме,
Від нині маєш волю!...

ТРОХИМ./По павзі/.Доню,ти одна підпираєш нашу старість,як би не стало тебе,лиш темний гріб перед нами,а в нашій недоли не було би кому нам води подати...

ТИТЯНА./В сторону/.Донька не хоче пійти за мойого сина,родичі пристануть на її волю.Мене вже тут не треба./Відходить/.

АННА.Трохиме,нам так не було як нині.Чи на то ми вигодували дитину,щоби дивитись як она з нами смитає ся? Най присилає Чопорій по слово!

ТРОХИМ.Кріпись,Анно Богом! Любили ми разом паразд,любім і допуст божий.Чопорій лихі люди.Оля нехай іде за Стефана! Не борони їй і не переч тому!...

АННА.Я не перечу тобі,най так буде!/Трохим і Анна відходять/.

Ява осьма.

Оля,потім Чопорій і Трохим.

ОЛЯ./Сама/.По полю тихо і вітрець не повіє і травиця не зашелестить,чути як летить,як перепелиця свої діти скликує і рибка плюскаєсь в водиці.Всюди тихо...На небі не видно ні хмарки.Як же мило на світі,лиш мені неміло і невесело.Нема Стефана,нема і вісти о нім...Може його далеко загнали між чужії люди..Нема кому сказати йому: Стефана,не сумуй,твое весіле буде з Олею,отець і мати пристали а она тобі вірна.Нема ким до него хоть слівце передати...Чому так на світі,чому є злі люди? Они його взяли і не сказали нікому,куда і чи він прийде...Ага,я тямлю,добре як він мені говорив:коли нас розлучать і я тебе не побачу,то присню ся тобі в слюбнім шматю,на моїй голові буде шапка з трема барвінковими вінцями,оден від тебе,другий від родини,а третий від твоєї матери.Тоді за три дни надій ся,що приїду а як не приїду,віддай ся Богу бо мої очи засиплюють сирю землею.До нині він мені еще не приснив ся.Хто знає чи і приснить ся?! Може йому сказали що я пійду за другого,богацького сина,він ударить в долоні і пійде в світ за очи.Коби я знала де він,я би просила маму а она на край світа пійшла би зі мною.

ЧОПОРІЙ./Входить/.Не було ту моспаненьку нікого?

ОЛЯ.Я ту сама./В сторону/.Який він страшний!

ЧОПОРІЙ.А батько де моспаненьку?

ОЛЯ.На ниві,зараз прийдуть!

ЧОПОРІЙ.Чого ти небого,моспаненьку,помарніла? Огонь обсмалив,моспаненьку,твої крильця,пташко.

ТРОХИМ./Входить і не зачінає Чопорія/.Є еще добрі люди.Мое нещастє не відстрашило їх від мене! Дай їм Боже прожити і не зазнати ніколи того що я зазнав.

ЧОПОРІЙ.Звози скоро з поля щобись не опізнив ся,моспаненьку...

ОЛЯ./В сторону/.Не можу на него дивитись,відійду./Пійшла/.

ТРОХИМ.Ще й добрі люди допоможуть звести,я не маю чим!...

ЧОПОРІЙ.Ім моспаненьку,припадало вже давно звозити.

ТРОХИМ.Я просив їх аж нині,

ЧОПОРІЙ.Я моспаненьку,Трохиме,розумію інакше.То моспаненьку,

диктую і кажу, що поле під тобою не твоє!...

ТРОХИМ. Чиеж як не моє?...

ЧОПОРІЙ. Оно--громадське, моспаненьку і я забираю знов на громаду! Диктую і кажу: від нині не поступи з плугом на него.

ТРОХИМ. Яким правом і судом? За мого діда заміняла громада наше поле за тое котре мій отець посідав і котре мені передав.

ЧОПОРІЙ. Від нині не твоє моспаненьку, за твоє моспаненьку процесуй громаду, я як диктую і кажу так мусить бути./Пійшов/.

Ява девята.

Трохим потім більше людей з жінчинами.

ТРОХИМ./Сам/. Все мене опускає: сили, масток і люди. І тую землю, котра нас живила, одівала і ратувала в лихий доли, видає ворог. Станув би я до суду но чи зможу дійти і допроситись справедливости? Хто сильнійший того слово і правда. У мене нема гроши нї на письма нї на видатки. А наконець що то допоможе? Скажуть ждати і ждати поки не вийде письмо а поле будуть орати чужі люди... Такий нині світ і таке нині право... Ох Боже еще мені не було так гірко як нині, коли на мої ниви погадаю./Співає/:

Поле, моє поле,
Кістями ізоране,
Грудю волочене,
Слезамі заляне...
Слезамі заляне,
З під серця, з під груди,
Скажи мені моє поле,
Де є добрі люди?

Поле моє поле,
Прадідний добитку,
Чому мні не мати
Із тебе пожитку?
Не мати пожитку,
Через злії люди
Скажи мені моє поле,
Коли добре буде?

Поле моє поле,
Тяжка кервавизно,
Я тебе від давна
Засівав надечно!
Засівав надечно,
Посвящав всі труди,
Скажи мені моє поле:
Коли лекше буде?

/По павзі/. Вже здає ся лекше не буде до самої гробової дошки.. Най Чопорій кривдить і не так мене як мою дитину, она такої не буде його невісткою! В його дім дати Олю значить утопити її! Най бере поле насильно лиш не вінок. Еще є справедливий Бог!

ОДЕН ІЗ ЛЮДИЙ./Входить/. А куди везти ваші снопи батьку Трохиме і де їх зложити? Нас є тут більше все вам спрячем, нині

ваш день/Входить більше людей/.

ТРОХИМ. Най вам Бог надгородить. Я тепер не знаю що і де мое. Все забирають у мене і тоє поле з котрого збіже звозите... від нині не мое бо на громаду забрав вийт...

ВСІ РАЗОМ. Йому хто казав? Громада не веліла!...

ТРОХИМ. Що з того? Ви мені не допоможете!...

ВСІ. Побачимо! Побачимо!...

ТРОХИМ. Поскоряйте, мої любі, сонце вже западає, завтра свята неділя не годить ся робити. Перше було вас чим угостити а нині нема де притулитись на старість самому з одною дитиною і жінкою. Все треба приймати, все воля Божа!.../Заходить сонце і дзвін церковний відзиває ся. Приходить Оля і її мати. Всі співають/:

ХОР./Співає/:... Кінчить ся день і гіркий труд,

К тобі ми руки вносим,

На нас о Боже не забудь,

Тебе в герпіню найім просим.

Ми на тебе лиш уповаєм,

І потішення ожидаєм,

Ти нас оден помилував,

Помилуй Отче нині,

Ти помоч все нам подавав,

Подай і в чорній сій годині.

Ми на тебе лиш уповаєм

І потішення ожидаєм.

Ти нам отець і наша твердь

Ми плачем пред Тобою,

В Твоїй руці жите і смерть,

Дай нам Твою святую волю.

Ми на Тебе лиш уповаєм

І потішення ожидаєм.

ДІЯ ТРЕТА.

/З одної сторони представляє ся згоріла хата, з другої домок на скорі побудований, отвертий, то є представляючий три стіни. На постелі в тім домику лежить спляча Оля, коло неї лежить торба. Анна сидить її в головах задумана і смутна/.

Ява перша.

Трохим, Анна і Оля.

ТРОХИМ./З костуром і торбами на плечах/. Сонце піднеслось а Оля спить. Ще не нанижмлась бідна а вже натерпілась разом з нами. Що ж робити?

АННА. Коби нам до Гошева, но не знати чи дійдем, Оля не може на ногах устояти така хора. Вчера вечером ходила по лузі і лиш до себе говорила, то кликала Стефана, то заломлювала руки то сівши над потоком сумно співала. Бодай ніколи наші вороги не діждались добра!...

ТРОХИМ. Не проклинай Анно, то гріх. Бог не прийме наш хід до святого місця.

АННА. Онї тепер говорять, шепчуть між собою і пальцем показують на Олю, що з ума зійшла.

ТРОХИМ. Не дивуйся людським язикам! Онї найдуть все своє говорити. І мені мила моя дитина. Правда, що тепер нам гірко, но не журись. Видиш мої висохлі руки, лиш кости, однакож з під землі вигреблю, щоби вас вигодувати/Дивить ся на Олю/. Коби пробудилась, може буде здорова.

АННА./По павзі співає/:

Чи ми тебе Олю,
К серцю не тулили,
Чи ми твою долю
Де запропастили?

Що ти так, тяженьке нам горе завдала,
Від коли тужити, горювати стала.
Пробудись голубко, пробудись рідная,
Не плач моя Олю, не тужи бідная.

Чи ми тобі слово
Недобре сказали?
Чи ми все готово
Тобі не подали?

Що ти як сирітка, плачеш, нарікаєш,
І білії руки лиш заломиваєш?

Пробудись голубко, пробудись рідная,
Не плач моя Олю, не тужи бідная!

ОЛЯ./Пробуджує ся/. Мамо, тату! Як же мені добре було в сні. Чого я пробудилась?/Дивить ся на Трохима/. А тато куди вибирають ся? Возьміть мене з собою, я буду весела.

АННА. Правда Олю ти нині веселійша і здоровійша.

ОЛЯ. Не знаю чого мені легше на серці. Я виділа в сні що наші грядки близько хати розцвілились, я ходила поміж них і тішилась цв'їтами, онї до мене підносили свої головки, мабуть хотіли щось сказати. На небі було ясно, гори зеленілись з далека. Коли я рвала цв'їти тогди вийшов з нашого садочка Стефан в чистім і вишитім платю, а на голові у него була чорна шапка з трема позолоченими вінцями. Я сама не знала що діяти, чи маму кликати чи до тата бічи, но він поклонив ся мені і сказав веселим голосом: Олю, то я, вже буду у твого вітця і матери. Я не могла з радости і слова сказати. Мамо, мамо, чи вернесь мій сон в моїм житю?

АННА. М'їже сон говорить правду...

ТРОХИМ. Стефан не провинив нічого, він верне ся, за ним всі люди жалують.

АННА. Чи знаєш доню що ми вибираємось з тобою до Гошева?

ОЛЯ. Пійдем? Я пійду! Ах там довідаю ся у людей чи не виділи Стефана, чи не чули що о нїм і коли він прийде!

ТРОХИМ. Нині вже пізно, лучше завтра!

АННА. І чей будеш завтра еще здорова. Ходи моя доню ходи зі мною.

ОЛЯ. Чи чуєте мамо як ранний вітрець холодом віє і з травицею тихонько шепоче? Она пригинає ся до землі і знов встас

і тихесенько шепче з вітерцем. Ой коби я знала що він їй шепче мені би стало легше на душі. Чуєте мамо як по моїм горячим лиці вітрець легонько подунув? То не вітрець, то Стефан махнув рукою щоби мене охолодити, бо мені душно, душно... Тихо, цить, чи то в садочку пташки співають? Ні, то на добрий день грають музики з легка, щоби мене не збудити і щоби я не постидалась що довго перед моїм весілем заспала. Мамо, мамо, чому дали мені так довго спати? Я не убралась в весільне шмате і не назолотила подарунок для них. В лузі щось хльопнуло, ні, то Стефан отвирає наші ворота. Тихо, він вже йде... Мамо, вийдіть, привітайте його, поговоріть що я не убралась, я вже убралась як могла... він не подивує ся мені, на весіле я уберусь краще. Розплету мої коси розчешу їх а дружки приберуть мене в золотий барвінок а ви мамо покропите мене свяченою водою. Не правдаж що так під вінець убірають? Я уже готова/Кидає ся перед мамою і татом на коліна/. Мамо, тату, благословіть свою доню!

АННА./З плачем/. Встань доню!

ТРОХИМ. Боже! Олі зле...

ОЛЯ. Де Стефан? Я уже до церкви готова. Ах Стефане, Стефане, як же ти бавиш ся!

АННА. Доню, рибко, все буде добре не журись.

ОЛЯ./Приходить до себе/. А я що говорима вам мамо? То був сон не говоріть нікому.

АННА. Не скажу, не бій ся, нічого злого./Відходить з дочкою/.

Ява друга.

Трохим і Василь.

ВАСИЛЬ. Дай Боже в добрий час, куди ви загадали, чи не до міста?

ТРОХИМ. Ні, до Гошева, но аж завтра піїдем.

ВАСИЛЬ. Чи знаєте ви що сталось в селі?

ТРОХИМ. Бог знає, я не ходжу нікуди.

ВАСИЛЬ. Вашого найгіршого ворога вже зловили.

ТРОХИМ. Кого?

ВАСИЛЬ. Знахорку, сама видалась нехотячи, що вас підпалила. Я ю був віддав до Чопорія, щоби оправдалась, чого по наших селі ходить, но він випустив бабу, а она ходила безпечнійше по селі, як перше і стала вихваляватись що так поворожити уміє, що всі пійдуть з димом як Трохим! За то взяли бабу під страху і привели до мене і висказали їй все в очи. Она мовчала і з плачем сказала: Ах Василю голубчику, я підпалила Трохима, но бігме не виновата, мені так приказано. Дальше не хотіла говорити. Тепер она в моїм місті.

ТРОХИМ. Ах Боже я для неї був завсїгди добрим і ніколи не випустив з хати без куска хліба.

Ява трета.

Ті самі, Чопорій і Титяна.

ЧОПОРІЙ. Я його моспаненьку, тут найду.

ВАСИЛЬ. Кого шукаете?

ЧОПОРІЙ. Тебе моспаненьку, ти такий присяжний?

ВАСИЛЬ. Або що?

ЧОПОРІЙ. Що? Чи ти моспаненьку не знаєш віта в селі? Без його приказу не можеш і палиці піднести. Я тебе моспаненьку скину з твого уряду. Уже ростеш над мене і старшуєш надо мною і всіми. Хто тобі казав моспаненьку знахорку звязати і до суду відставити? Я диктую і кажу: треба було мене зарадитись і спитати.

ВАСИЛЬ. Йї діло люди говорять.

ЧОПОРІЙ. Такі моспаненьку як ти.

ВАСИЛЬ. /З гнівом/. Поки я тебе Чопорію не знав то і шанував. Тепер пропало! Наловив ся ти чужих дітий і наневолив їх по дибах! Я тобі часто говорив що ти поступаєш несправедливо. Ти хмурив ся на мене. Всему приходить кінець. Або ти упадеш або справедливість в селі. Громада сильніша від тебе і не дасть собі тисати кіле на голові і Чопоріям по своїм хребті скакати.

ЧОПОРІЙ. То ти моспаненьку такий бунтівник?

ТИТЯНА. Я давно тобі старий тое говорила, ти не вірив і не слухав. Бодай ти домів не зайшов і на колінках не заліз.

ВАСИЛЬ. Не бій ся, нічого йому не буде лиш то на що заслужив, на колінках еще легко лізти но як прийдець ся...

ТРОХИМ. Відплатити за людську кривду...

ЧОПОРІЙ. Мовчи, я так диктую і кажу моспаненьку...!

ВАСИЛЬ. За пізно! Досить мовчати, серце і розум розв'язує язик а як він вірве ся з під каменя котрий пригнітав серце то не зловиш його, на него аренту не знайдеи. Пригадуєи собі Чопорію, кілька разів я напросив ся тебе, щоби ти мовчав, не безчестив людей і не брехав на них.

ТИТЯНА. Ходи старий домів!

ЧОПОРІЙ. Пожди, моспаненьку, най його з присяжного скину!

ВАСИЛЬ. Мене громада вибрала!

ЧОПОРІЙ. Я диктую і кажу!

ТИТЯНА. Ходи домів. Пощо мені і тобі сюди лізти? Ей зми-лосерди ся надо мною і собою і ходи домів!

ТРОХИМ. Я вас відведу хотя ви мені много лиха нанесли! Боже вам прости!...

ВАСИЛЬ. Ідїть домів Чопорію. Я тимчасом звїдаю ся про Олю і Анну. /Відходить в ту сторону куди Оля Пійшла/.

Ява четверта.

Василь і Стефан.

СТЕФАН. /Виходить сам/. То ЧопоріЙ пійшов! Хто би злодія, брехуна не пізнав? В однім пеклі не мож би його розпізнати! Чорти мають всі однакове лице, всі недобрі, лихі нечистиві. Кров в міні закипіла і мало що я не підніс костура на негідника! Но я подумав: а нўж убю або покалічу його і не спекаю ся своїх гріхів. Нехай жие, нехай люди ругають ся з него, нехай плюють йому в очи, нехай відвертають ся від него то гірна для него мука. Нехай узрить Трохимів дім, Олю і мене щасливими і скрегоче з зависти зубами, що не удалось нас розлучити і погубити. От добре сталось що я не підніс моєї руки на Чопорія. Там засть ся був Трохим. Но може я помилив ся в страшнім гніві.

ВАСИЛЬ./Вертає ся/.Кого я бачу?...Здоров Стефане! Ах що за радість! Ти вже прийшов?

СТЕФАН.Василю,Василю! Ви моїм батьком! Я прийшов бо ви мене спасли!/Обнимають ся/.

ВАСИЛЬ.Чи видів тебе хто в селі?

СТЕФАН.Не міг видіти батеньку,я вітром прилетів,і лиш малу дитину спитав ся,чи є Трохим і Оля,чи всі дома.

ВАСИЛЬ.Я розказав ти перед судом все,як ми тобі з села доносили.

СТЕФАН.Все розказав.

ВАСИЛЬ.І тебе признали невинним?

СТЕФАН.Они увиділи,що лиш Чопорія ненависть і злість мене хотіла погубити...Я відплачусь йому!

ВАСИЛЬ.Не треба,ні Стефане! На все свій час! Довго лютий звір шибав ся по лісі і творить пакости,но все таки прийде час що він попаде ся в зеліза або падає від стріли на землю.

СТЕФАН.Правда,но чим скорше він упаде,тим менше пакости.Кільки моїх днів пішло марно через того Чопорія і кільки я наневолив ся! Пійду я і зловлю його звяжу і сам заведу до суду.Там най дивлять ся на него люди і най закують в зеліза.

ВАСИЛЬ.Не думай так,то зле! Не знаєш права? Так поступати наказано.

СТЕФАН.Шож з права если злий чоловік не боїть ся його викрутить ся і за доброго уходить,а люди дивлять ся на се і боять ся віддати його до суду?

ВАСИЛЬ.Пожди Стефане,суди вертає ся Трохим.

СТЕФАН.Я пійду проти него.

ВАСИЛЬ.Не йди,чи пізнає він тебе?

Ява пята.

Ті самі і Трохим.

ТРОХИМ.Лютять ся і сердить ся Чопорій за правду!

ВАСИЛЬ.А де ви його поділи?

ТРОХИМ.Пустив селом.

СТЕФАН.Я би не пустив.

ТРОХИМ./Пристає до Стефана/.Шо? Наш Стефан?

СТЕФАН./Цілує йому руку/.Я тату! Ви не пізнали мене?

ТРОХИМ.Ах,нехай же тя Бог благословить! Нам тут без тебе

зле...

СТЕФАН.Де Оля?

ТРОХИМ.Тужить і плаче за тобою,ослабла і змарніла бідна дитина...

Ява шеста.

Ті самі Анна і Оля.

АННА.Щось є нового в селі! Люди стоять по дорозі купами.

ВАСИЛЬ.Може хто в село прийшов.

ТРОХИМ.Може Чопорій зробив яке бішенство?

ОЛЯ.Я би зараз йшла в дорогу.

СТЕФАН./Дивить ся на Олю і говорить сам до себе/. Она

смутна і не дивиться ся на мене. Заспіваю їй пісню, котру давнійше любила, може прочутить ся і пізнає мій голос коли мене не пізнає/Співає/:

Плила рибка золота,
Вода не мутилась,
Верх водою буря злая,
На ню не срожилась.

В день погоди хмарки білі
По дні пробігали,
Ночю зірки, ясні сьмілі
З віддтам виглядали.

Добре, мило рибці було
Іграти водою,
Но то щасте проминуло
Як філя рікою.

Позавидували рибці,
Вода всколотилась,
І на тихій чистій річці
Ллш мгла розстеллась.
Жди, о рибко золота,
Небо прояснить ся,
Темна хмара, мгла густая
Сама розійдеться ся.

ОЛЯ./Підносить голову з задуманя/. Рибка була щаслива і я була подібна їй, но нині не знати, куди поділось мое щасте...

АННА./Підходить до Стефана і дивиться ся йому в очи. Василь бере Анна на сторону і говорить їй в ухо. Анна стоїть здивована і не вступає ся/.

ВАСИЛЬ. А знаєш ти Олю яка твоя доля? Може она еще нині змінить ся, може Стефан близький тебе... Що тоді Олю скажеш? Чи прийдеш до мене поклонити ся з друзками перед твоїм весілем і чи будеш просити мене о благословенє? Я дождусь що Олі будуть друзки вінець плести і весільні пісні співати. Що Олю на тоє скажеш, коли так буде?

ОЛЯ. Василь, Василь! Не годить ся так говорити при чужім чоловіці!...

СТЕФАН. Я знаю добре Стефана, а ти би пізнала його?

ОЛЯ./Вздихає/. Я давно не віділа його. Може він тепер в тяжкїм арешті почорнів як земля, припав журбою, що його неволять і мучать./Співає/:

Лекше рибці віддихати,
І в воді мутній,
Як надію мні плекати
Во душі смутной.

Прощу сонце, прощу зьвізди,
Щоб мні возвістили,
Чи милому у неволи,
Хоть раз засьвітили.

Не могу їх допроситись,
Чи вістка прибе ся,

Тихо каже мое серце,
Чей страта найдеть ся.

СТЕФАН. І ти Олю не забула на него? /Відвертає ся і втирає
очи/.

ОЛЯ. Не забўла.

СТЕФАН. Олю, і я тебе не забув!...

ОЛЯ. /Стоїть непорушно а по павзі говорить/. Стефане то ти?

СТЕФАН. Одна могила могла нас розлучити. /Бере Олю за руку/.

Видиш Олю, я вернув ся!...

ОЛЯ. Ти вернув ся? Тебе не замучили? /Падає на передї сцени
на колїна/. О Боже! Ти змілосердив ся над мною бідною! Ти по-
числив мої гіркі слези, не дармо я так горячо молилась і проси-
ла Тебе /Приходить до себе чимраз більше/. А ти із неба Боже ви-
слухав молитву мою і щоби серце з радості не розпуклось ти зіс-
лав сон на мене бідную, що мій Стефан вертає! Стефане мій, тату,
мамо, якаж я щаслива! О, тепер не буду тужити, не буду в ваші очі
класти слези /Оттирає матери очі/, тепер будемо всі радуватись і
тішитись, неправдаж?

ТРОХИМ. Бог вислухав твою молитву...

ВАСИЛЬ. Ти мене Стефане послухав і то на добре вийшло то-
бі. Всі признали тебе за невинного, бо ти був невинен. Тепер ходи
сюди, я заступлю тобі вітця, ти сирота. Ходи і ти Олю /Бере їх за
руки і приводить перед Трохима/. Они від нині ваші діти, благо-
словить їх. /Оля і Стефан падає на колїна/.

ТРОХИМ. /З радісним плачем/. Боже і мое благословене з вами!

АННА. Най вас Бог благословить і я вас благословлю!

Ява сема.

Ті самі і люди з громади.

/Чути крик за сценою, який утихає а потім знов підносить ся/.
ОДЕН З ГРОМАДИ. Чопорія повели до арешту, люди збігались,
щоби дивитись на него.

ДРУГИЙ З ГРОМАДИ. Знахорка зізнала що він їй казав, щоби
підпалила Трохима.

ТРОХИМ. Відпусти їм Боже гріхи! Одна і друга нескаянна дўша.

ВСІ РАЗОМ. Вже по війтвстві Чопорія, виберім війта. Васи-
лю, кажіть кєго?

ВАСИЛЬ. Люди, панове громада, виберім собі Трохима на війта.

ЛЮДИ. Трохим наш війт! Трохим, Трохим! /Кланяють ся/.

ВАСИЛЬ. Ну Трохиме, ви наш батько, ми поставим вам обійсте,
і все як було і заки потанцюєм на весілю ваших дітїй заспіваймо
разом!...

Хор:

Хто за нами ми за ним,
Сей день нині всі славим,
Най загрєє нам музика,
Радість наша всіх велика.

В підківочки закрешім,
І всі голос піднесім,
Най неїнавість загибає,
Правда, щирість процвітає.

Слава всім най загреїть,

Най земля аж задуднить,

Най любов буде між нами,

А нух всі в гору шапками! /Кидать шапками.

КОНЕЦЬ.

